

Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**„УСТАВНОСУДСКА ЗАШТИТА ЉУДСКИХ
ПРАВА И СЛОБОДА“**
(Мастер рад)

Ментор
Проф. др Бојан Бојанић

Кандидат
Љиљана Церовина 29/2020

Косовска Митровица, 2024.

САДРЖАЈ

Увод	4
1. ЉУДСКА ПРАВА	6
1.1. Увод у људска права и слободе	6
1.2. Дефиниција и класификација људских права и слобода	8
1.3. Развој људских права кроз историју	12
1.4. Међународни инструменти заштите људских права.....	14
1.5. Уставно судство и заштита људских права у Републици Србији	21
2. УСТАВНО-СУДСКА ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА	27
2.1. Улога уставних судова у заштити људских права и слобода	27
2.2. Механизми уставног судства за заштиту људских права	27
3. СТАНДАРДИ И ПРИНЦИПИ УСТАВНО-СУДСКЕ ЗАШТИТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА.....	30
4. УСТАВНА ЖАЛБА КАО МЕХАНИЗАМ ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА	35
4.1. Уставна жалба – настанак и развој.....	35
4.2. Уставна жалба у Републици Србији.....	36
4.3. Процесне претпоставке за изјављивање уставне жалбе.....	37
4.4. Права која се штите уставном жалбом.....	38
4.5. Супсидијарност уставне жалбе.....	39
4.6. Персоналне претпоставке.....	40
4.7. Рок за подношење уставне жалбе.....	40
4.8. Садржина уставне жалбе.....	41
4.9. Допуна и преиначење уставне жалбе.....	42
4.10. Ток поступка уставне жалбе	43
4.11. Обуштава поступка	44
4.12. Дејство уставне жалбе	45

5. ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ УСТАВНОСУДСКЕ ЗАШТИТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА.....	46
5.1. Актуелни изазови у пракси уставних судова.....	46
5.2. Перспективе заштите људских права.....	47
Закључна разматрања.....	48
Литература.....	51

Увод

Уставносудска заштита људских права и слобода је од суштинског значаја за функционисање демократских друштава. Кроз механизам уставносудске заштите уставни судови надзиру и штите Уставом гарантована права и слободе грађана. Уставносудски механизми обезбеђују могућност заштите појединцима кроз решавање спорова око повреде права и пружање правне заштите против злоупотребе јавних власти.

Еволуција уставносудске заштите људских права прати њено прилагођавање новим изазовима и потребама друштва широм света. Цивилизацијске токове и напредак, пратили су категоризације и регулисање људских права. Гаранције на заштиту људских права су приказивале ниво развитка људског друштва. Могућност реализације механизма заштите, која је у многим периодима човечанства поклекла, како пред налетима светских ратова, тако и због неадекватних система заштите, указује, да развојни процес усавршавања заштите људских права, још није окончан. Гарантовање људских права није довољна претпоставка њихове заштите. Само делотворан и чврсто постојан механизам заштите може у пракси довести до конкретних резултата. Стога, уставни судови морају бити независни од политичких и других утицаја, како би се постигла ефикасна заштита људских права и слобода. Поштовање људских права мора бити приоритет на свим нивоима и у свим порамма људског друштва.

Уставна заштита права постоји у свим развијеним земљама демократског поретка. Непосредна применљивост и гаранција уставних права, је битна карактеристика савремених устава.

Рад најпре обрађује појам људских права и њихово историјско напредовање, како код нас тако и на међународном плану. Централни део обухвата стандарде и принципе уставносудског деловања ка заштити људских права и институту уставне жалбе. Стандарди и принципи су важни за очување и гарантовање људских права у друштву. Они се развијају кроз међународне споразуме, законе и судску праксу. Обрађен је и институт уставне жалбе, претпоставке за њено изјављивање, као и сам ток поступка пред Уставним судом. Уставна жалба је кључан фактор заштите људских права, јер представља директан механизам који појединцима омогућава непристрасан и независан ослонац заштите својих грађанских права. Грађани се могу ослонити на непристрасан судски систем приликом повреде њихових права. Значајно је да се тиме

могу открити многи системски проблеми у раду државних органа и уопште, правосудног система. Захваљујући томе, може се радити на побољшању и реформисању државног апарата.

У раду је размотрена суштинска функција Уставног суда, размотрени су задаци Уставног суда и надлежности које он има у механизму заштите људских права, посебно код нас у спровођењу института уставне жалбе. Уставни суд приступа заштити људских права посредно и непосредно. Посредно оценом уставности закона и других општих правних аката, касирањем неуставних прописа, и уклањањем из правног поретка. Непосредно спречавањем евентуалне повреде или ускраћивања људских и мањинских права и слобода. Уставни суд врши испитивање сагласности појединачних аката и радњи јавних органа и организација са Уставом. Примарни облик заштите се обавља пред јудикатуром, а уставносудски вид заштите настоји да има допунску улогу у томе, притом задржавајући моћ врховне инстанце.

И за крај, представљени су актуелни и будући изазови уставносудске заштите у свету и код нас. Нови изазови проистичу из брзих друштвених, политичких и других промена. Ове промене захтевају од уставних судова да се константно прилагођавају и развијају нове механизме заштите људских права. Обезбеђивање поштовања људских права је значајно и комплексно, и налаже улагање континуираних и координисаних напора и сарадње на свим нивоима људског друштва, у свим деловима света.

1. ЉУДСКА ПРАВА

1.1. Увод у људска права и слободе

Људска права у најширем смислу подразумевају она права која припадају сваком појединцу као људском бићу. Свако људско биће има урођену вредност и достојанство. Људска права одражавају моралне и етичке вредности. Заснована су самим рођењем и постоје независно од било које групације људи или појединаца, а остварују се непосредно и независно, као и у корелацији са другим појединцима, односно са државном влашћу.

Прилично јасно се у литератури људска права одређују као скуп права и слобода, свих људи. Није лако одговорити једноставно, или неком кратком дефиницијом срочити и уопштено представити појам људских права у правном смислу. Апстрактни појам људских права указује на највећу почаст човека – да се роди слободан, са неутуђивим правима, али поштовање људских права временом изискује систематизацију у правне оквире, како би иста била заштићена. Самим тим, гарантовање људских права се подразумева, али то није довољан услов њиховог остварења, јер само детаљно разрађен механизам гарантује остваривање људских права и њихову непосредну заштиту у пракси.

Апстрактна контрола уставности као вид непосредне заштите људских права није довољан механизам заштите људских права. У правном домену, људска права се посматрају из правно теоријске и позитивно правне перспективе. У потрази за појмом људских права, неопходно је сагледати филозофски значај који даје смисао људским правима. Међутим, тек уз правно утемељење кроз позитивно право, појам људских права поприма вишу сврху, а то је заштита људских права. Уписивање људских права у Устав или закон нема конститутивну, већ декларативну улогу, јер се тиме само потврђује оно што већ постоји и без формалног признања. Људи су обдарени својим правима и слободама, те се због тога не могу без њих ни замислити. Извор људских права није воља државне власти. Човек није дужан да нешто учини или не учини да би дошао до својих права и слобода, док државна власт није властна да му их по свом нахођењу додељује. Људска права припадају појединцу по његовој природи, по основном својству његовог људског бића, а то је да је рођен као човек.¹

---

¹ Опширније: Гајин С, *Људска права-правно-системски оквир*, Београд 2011, 16-18.

Јасно је да се људска права базирају на принципима морала и етике, да су урођена, и да се на пирамиди важности налазе изнад државе, где их држава мора поштовати, те им то додаје и политички смисао.

Људска права, према томе, нису позитивноправног, већ моралног порекла. Она потичу из нормативног поретка који је изнад државе и држава их мора поштовати, без обзира да ли је на то изричито пристала. Њих подржава либерално схватање да човек као аутономно и рационално биће улази у државну заједницу са неким правима која му се не могу одузети. Због оваквог свог исходишта људска права имају још нека обележја. Прво, зато што припадају свим људима без разлике, њихов је број мањи од суме свих могућих субјективних и моралних права у свакој датој држави у сваком датом тренутку. У њих не улазе права која имају само неке скупине људи или појединци, који су их стекли испуњавајући допунске услове. Другим речима, људска права су заснована на својствима и вредностима која се признају сваком човеку или жени, а не другим особинама, укључујући ту и личне заслуге. То, што ће неко стећи више права зато што је марљив, способан, образован и поуздан, не коси се са постојањем људских права. Ово подразумева и могућност да човек због свог понашања буде и кажњен привременим губљењем или ограничавањем неких људских права, што је опет последица његовог избора (не заслуге), а не тога што је он биће мање вредности. Неко ко је заслужио казну тиме не губи вредност људског бића и не искључује се из људског рода и не могу му се одузети или ограничити сва људска права, већ само она која су део кривичне санкције или њена најнужнија последица.²

Правно-системски оквир поштовања и заштите људских права може се теоретски изградити на три различита нивоа рефлексije правних правила о правима и слободама појединаца. Прво, путем одређивања правног појма људских права, могуће је пружити јединствен одговор на питање о томе шта су то људска права. Друго, на темељу целовитог корпуса правила о људским правима, могуће је теоријски одредити садржину права људских права. Треће, могуће је показати да су људска права нужан саставни и конститутивни део правне заједнице и на тај начин их правно утемељити.³

Постоји нераскидива веза између људских права и државне власти, и то, узајамно конститутивна веза. Људска права, посебно као део уставне материје, пружају оквир деловања државној власти, која је у обавези да их штити.

---

² Опширније: Димитријевић В, Поповић Д, Папић Т, Петровић В, *Међународно право људских права*, Београд 2007, 39.

³ Гајин С, *оп. цит*, 1.

Судска заштита је основни облик заштите људских права и слобода гарантованих Уставом и она се остварује пред различитим судовима у различитим поступцима и различитим правним инструментима који се користе у циљу постизања заштите. Заштита се остварује и пред органима Управе. Напослетку, заштита људских права пред Уставним судом се може остваривати паралелно са судском заштитом. Уставни суд као посебна независна институција врши контролу уставности, непосредно и посредно.

1.2. Дефиниција и класификација људских права и слобода

О појму и садржини људских права до сада је толико тога написано, да би се слободно могло поставити питање да ли се уопште може рећи нешто ново. Ипак, и поред тога, о људским правима и њиховој заштити се и даље говори и пише несмањеним интензитетом. У савременој српској правној терминологији израз „људска права“ сврстава се у изразе новијег датума, који је превод енглеског израза „human rights“. У прошлости, посебно у деспотијама и апсолутистичким монархијама, владар је имао неограничену власт, што значи и могућност да одлучује о судбини, па и животу својих поданика. Он је, зависно од своје процене, или чак само од тренутног расположења, могао да некоме призна посебна права (нпр. припадницима неке верске или етничке групе), као што је могао и да их ускрати. Ако би некоме и признавао извесна права, то се сматрало актом његове „милости“. Са друге стране, могао је кад год жели, да промени мишљење и укине или ограничи већ призната права, а то је тим пре могао да учини његов наследник на престолу. Па ипак, чак и у далекој прошлости постојала су одређена одступања, било да се радило о поштовању обичајних правила, било да се сматрало да одређена права људи имају по Божијој правди.⁴

Познато је да у свакој држави постоји скуп правних правила, донетих од стране, пре свега, законодавних органа, по којима се морају владати сви који се налазе под јурисдикцијом те државе. Скуп таквих правила назива се објективно право. За објективно право у неким језицима постоји посебан израз (на пример, у енглеском - *law*), којим се оно одваја од субјективних права, које имају субјекти права, физичка и

---

⁴ Ово је несумњиво, мада се, с друге стране, практично током читаве историје могу наћи неки облици признавања, уважавања, па чак и правног јамчења онога што данас називамо људским правима односно макар неких таквих права. Према: В. Krivokapić, „The Position of People in the State Owning and Feudal Societies – the First Human Rights?“, *Мегатренд Ревуја – Megatrend Review* 2, 2014, 3-34.

правна лица (енглески – *rights*). Та субјективна права субјекти права црпе из објективног правног поретка.⁵

Еволуција људских права и слобода представља, дакле, нововековну појаву, која је била и узрок и последица новог концепта друштвеног и државног уређења које је тада настало. Другачије речено, сем у филозофском смислу, пре капитализма нема захтева за слободама и правима човека као заштићеним вредностима које ограничавају државну власт, јер је његовој суштини било неопходно да сваки човек буде лично слободан и да може слободно да ради, тргује и путује. Из тих привредно-економских захтева новог доба произилазе слободе и права за све људе, који ће историјски променити дотадашњи положај човека као роба или кмета. Та историјска промена с временом је добијала бројне нове и садржајније облике, али у њеној основи и као њена почетна претпоставка, без којих нема ниједног другог права, леже три основна права:

- право на правну личност,
- право на једнакост и
- право на достојанство.

Без ова три права није могуће ниједно друго право, па им она претходе и појављују се као начела.⁶

Дискутабилно је делити људска права, додељивати притом већу или мању важност одређеним правима, јер она свеукупно чине једну битну целину. Међутим њихова класификација према природи и својству носилаца је могућа и многобројна. Генерално, људска права се класификују на различите начине, у зависности од критеријума који се користи.

Да би се правни режим уживања и заштите људских права учинио делотворним, није довољно разумети на шта се свде права и слободе, односно који је њихов заједнички именоватељ, већ је потребно одредити и општа правила која се везују за практично коришћење појединих правних гаранција. Три групе ових општих правила обезбеђују неопходан нормативни оквир за ефикасно уживање људских права. Прва група правила односи се на дефинисање садржине појединих права и слобода. Појединац, наиме, може имати извесност у погледу могућности уживања својих права само ако зна, или може да сазна, на шта га правне гаранције овлашћују,

---

⁵ Опширније: Пауновић М, Кривокапић Б, Крстић И, *Међународна људска права*, Београд 2014, 21.

⁶ Голић Д, *Људска права и слободе*, Београд 2021, 18.

односно која је садржина овлашћења која су у ове гаранције уписана. У том погледу, од изузетне помоћи је оно што се назива каталог људских права, јер он пружа могућност свакоме да се упозна са називом и садржином права или слободе, као и са правном снагом њихових гаранција. Друга група правила везује се за одређивање бенефицијара, односно корисника права или слободе. Обично се каже да су бенефицијари људских права сви људи. Међутим, у већем броју случајева се показује да се уживање одређених права и слобода не везује за све, већ само за правом посебно одређен круг лица. Право људских права одговара на ово питање о томе ко се сматра бенефицијаром појединих правних гаранција. Најзад, трећа група правила упућује на круг оних лица на чију адресу је послата правна норма која садржи обавезу поштовања људских права.⁷

Током историјског развоја каталог људских права се проширивао, прво у унутрашњем, а касније, и у међународном праву. То је био плод увиђања још непризнатих вредности, признавања шире аутономије и достојанства човека и жене и јачања идеја демократије. Овај развој још није завршен: стално се чују захтеви за признањем нових права. Та нова права се нормирају у међународним инструментима, а потом се права озакоњују. Тумачење већ признатих људских права се проширује јуруспуденцијом међународних правосудних институција.⁸

Према генерацијама, људска права се класификују на три генерације.

Прва генерација, односи се на грађанска и политичка права, која представљају индивидуалне слободе и заштиту од државне самовоље. То су:

- Право на живот, слободу и безбедност,
- Право на слободу изражавања,
- Право на слободу мисли, савести и вероисповести,
- Право на правичан судски поступак и
- Право на слободу окупљања и удруживања.

Друга генерација подразумева економска, социјална и културна права. То су права која се односе на социјалну правду и сигурност. Укључују:

- Право на рад и правичне услове рада,
- Право на образовање,
- Право на здравствену заштиту,

---

⁷ *Ибид*, 129.

⁸ Димитријевић В, Поповић Д, Папић Т, Петровић В, *оп. цит*, 25.

- Право на социјално осигурање и
- Право на учешће у културном животу.

Трећа генерација је генерација колективних права и односе се на колективну солидарност и међународну сарадњу. То су:

- Право на развој,
- Право на самоопредељење,
- Право на здраву животну средину,
- Право на мир и
- Право на хуманитарну помоћ.

За права која су општеприхваћена, може се рећи да су то основна права и слободе. Могло би се тврдити и да се она пре свега налазе у Универзалној декларацији о људским правима и међународним пактовима о људским правима. Постоје и посебна права и слободе – она која су призната одређеним потенцијално угроженим категоријама људи (припадници мањина, деца, жене итд).⁹

Даља одређења воде на поделу на, *утужива и неутужива*, у зависности од могућности да се нека права остварују тужбом.

Најчешћа класификација је *према садржају њихове друштвене природе*, на:

- грађанска,
- политичка,
- економска,
- социјална и
- културна права.

Грађанска и политичка права су повезана са поделом људских права на индивидуална и колективна. *Индивидуална и колективна* права (према носиоцима права) су условљена и то тако да једна кроз друга остварују своје постојање и прате однос појединца и државе.

Грађанска права се односе на право на живот и права на кривични поступак, она захватају приватну сферу појединца. Типична политичка права су права појединца да саучествује са својом заједницом, односно право, као нпр. бирачко право. Грађанска и политичка права се базирају на начелу слободе.

---

⁹ *Ибид.*

Економска, социјална, и културна права се простиру од егзистенцијалног минимума као диспозитива социјалног права, па до начела једнакости и солидарности економског права, у смислу удруживања и остваривања својих економских слобода. Људи живе у различитим економским и социјалним категоријама, тако да је хумано подржати оне на најнижој економско–социјалној лествици, толико да свој егзистенцијални минимум могу одржавати уз подршку друштвене заједнице. Док се способнији, образованији појединци могу посветити интелектуалним доприносима, пореским доприносима својој заједници, сходно својим могућностима, и тиме уоквирити ланац економско социјалних права.

Правну релевантност има и подела на *уставна и законска права*. Уставна права, која се често називају и основним правима, гарантују се непосредно и експлицитно уставом, док се законска права начелно гарантују уставом, али се њихова садржина уређује законом на који устав упућује, или то произилази из саме природе права, односно немогућности непосредне примене уставне гаранције неког права. Устав у овом случају делегира законодавцу да утврди садржај одређеног права и тиме конкретизује уставну норму. По правилу, основна права су индивидуална, доступна сваком појединцу без било какве разлике по било ком својству. Та права имају предност над другим правима и најчешће су негативног карактера.¹⁰

Када су у питању ограничења, јавља се подела на *апсолутна и релативна права*. Постоје права која се не могу ограничити под било којим околностима, као што су забрана мучења, забрана ропства (апсолутна права). У релативна права спадају права која се могу ограничити, ради заштите јавног интереса или других права, нпр. право слободе изражавања, уколико резултира говором мржње.

1.3. Развој људских права кроз историју

Још од античких софиста поставља се питање о идеји и сврсисходности људских права. Питања заштите људских права и слобода не познају како просторне, тако ни временске границе. Питања заштите слобода и права човека и грађанина су одувек заокупљала пажњу прогресивних снага у свету. Интерес за та питања не познаје границе, те је и општи и заједнички за све државе и народе. Ово тим пре што

---

¹⁰ Пајванчић М, *Уставна заштита људских права*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад 2011, 8.

су највећим делом историје живели у државама које нису признавале људска права. Први документи којима се прокламују људска права потичу тек из осамнаестог века. Ранији договори и прокламације који се обично наводе као документи којима се утврђују и гарантују људска права углавном се не односе на људска права описана горе. То важи и за документ који обично стоји на челу те листе Велику Повељу о слободама (*Magna carta libertatis*) из 1215. године која представља иако велики корак напред у историји развоја људских права, само је компромис између енглеског краља и побуњеног племства, којим се племству признају одређене привилегије и у односу на њих спутава власт краља. Том погодбом су се, истина окористили понегде и други слободни људи, као нпр. краљевим обећањем да ниједан слободан човек неће бити убијен и затворен, или стављен ван закона или прогнан или на било који начин лишен свог положаја, нити ће се против њега употребити сила или упутити други да то учине, осим на основу законите пресуде њему једнаких или права земље. Штавише, и у Законику српског цара Душана из 1349. године реч је пре свега о самоограничавању свемоћне монархове власти у жељи да влада правично, човечно и делотворно, али не никако о признању да људи имају права независно од суверене воље.¹¹

Нововековна друштвена мисао, већ од XVII века, враћа се грчким изворима и на тим основама настаје филозофија либерализма, која ће бити идејна основа великих револуционарних промена на крају XVIII и током XIX века. Рушење апсолутистичких монархија у Европи и ослобађање њихових прекоморских колонија не би било могуће без природноправних идеја, које су у основи садржале све оно што је новом поретку, капитализму и новом владајућем слоју било потребно, и то личну слободу, једнакост свих људи, слободу кретања ради пословања и запошљавања, слободу пословања.¹²

Период признавања људских права у државним актима и законодавству почиње Америчком и Француском револуцијом. Америчка Декларација независности из 1776. године тврди следеће: Сматрамо очигледним истинама да су људи створени једнаки и да их је њихов Творац обдарио неотуђивим правима међу која спадају живот, слобода и тражење среће.

Након Другог светског рата, као замена организацији Друштво народа које се показало као неефикасно током Првог светског рата, настала је нова међународна

---

¹¹ Одбор за људска права Ниш, Неколико напомена о природи и развоју људских права, 2006. <https://chrin.org.rs/dokumenti/pravni-dokumenti/nekoliko-napomena-o-prirodi-i-razvoju-ljudskih-prava/> (28.02.2024)

¹² Голић Д, *оп. цит*, 22.

организација која би за циљ имала очување мира и безбедности и остваривала међународну сарадњу међу државама чланицама, под називом Уједињене нације (УН). УН су отпочеле са радом након доношења Повеље УН која је усвојена 25. јуна 1945. године, односно након њеног ступања на снагу 24. октобра 1945. године. Међународни стандарди о људским правима су пре свих и изнад свих изражени у Општој декларацији УН о правима човека из 1948. године која представља најзначајнију кодификацију људских права. Велики заокрет у кодификовању људских права дешава се Општом декларацијом УН о правима човека из 1948. године, чији су недостаци у решавању људских права превазиђени на регионалном нивоу доношењем Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода из 1950. године.

Након Другог светског рата и након што се Европа нашла у великој кризи, таква послератна атмосфера ствара погодно тле за стварање невладиних покрета за уједињење Европе, између осталог Уједињени европски покрет, Европски савез и сл. Након Хашке Конференције Међународног комитета, 1948. године, настаје иницијална идеја о стварању Савета Европе. Настојања и претензије Савета Европе изражени су у Статуту Савета Европе донетог 5. маја 1949. године у Лондону, који има традицију поштовања људских права, политичких слобода и владавина права.

Цео двадесети век, век највећих светских ратова, одликују интернационализација и глобализација људских права. Двадесети век је један од најтурбулентнијих светских периода, у смислу глобалних сукоба, који јесу освестили човечанство о моћи удружених снага, успостављању правила ратовања, о поштовању и промовисању државног мира. Међутим, упркос томе, и даље смо сведоци, нових ратова, нових неправди.

Историјски моменат је битан за категоризацију људских права. У зависности од тренутка њиховог признавања, једна од чешћих класификација људских права, која је већ наведена, говори о три генерације људских права, где се као пресудан критеријум узима тренутак њиховог међународног признавања.

1.4. Међународни инструменти заштите људских права

Заштита људских права се може спровести, како пред домаћим институцијама, у унутршњем правном систему, тако и пред међународним институцијама.

Међународни механизам заштите је супсидијарног карактера и активира се једино у случајевима неделотворности националног механизма.

Републику Србију обавезују сви најважнији универзални међународни уговори о људским правима. Која су то основна права и слободе? То су она права и слободе који се, на данашњем степену историјског развоја човечанства, могу сматрати опште прихваћеним, а признати су изворима међународног права. Значи, свако људско биће данас мора поседовати та права и слободе.¹³

Појединачни или колективни носиоци права, који сматрају да су њихова права и слободе угрожени имају право и могућности да се обрате надлежним међународним институцијама како би утврдиле да ли је било кршења права и како би се спровела заштита права подносиоца представке (тужбе).

Механизми заштите постоје у оквиру Савета за људска права при Уједињеним нацијама и у оквиру Европског суда за људска права при Савету Европе. Улога међународне заједнице у унапређењу и заштити људских права је вишеструка. Током двадесетог века настајали су најзначајнији пактови, декларације и заједнице о очувању људских права и слобода.

Већ одавно однос власти према грађанима није унутрашња ствар државе која се не тиче међународне заједнице. Људска права су света ствар, а не државне границе или религија. Због различитог положаја човека у појединим државама, међународна заједница је морала прибегнути методу договора и усаглашавању држава о минимуму људских права, која су због тога и називана „основна људска права“, што је израз за права и слободе човека признате међународним актима. Људска права постала су транснационално питање и вредност и да би се развијала потребно је да се човечанство о томе постара заједничким напорима. Све већа међузависност земаља и свест да нема права у општељудском смислу ако се не обезбеди заштита и поштовање бар минималних елемената људских права, у огромној већини земаља у свету довели су до стварања система међународне заштите људских права, посебно у оквиру Уједињених нација.¹⁴ Људска права доживела су свој потпуни развој тиме што су добила међународну димензију и постала део међународног права, а међународно гарантована људска права и стандарди постали су мерило за оцену напретка у поштовању људских права у свим државама света. Интернационализација људских права добила је замах тек после Другог светског рата, као последица увиђања да

---

¹³ Опширније: Пауновић М, Кривокапић Б, Крстић И, *оп. цит*, 127-166.

¹⁴ Марковић Р, *Уставно право*, Београд 2020, 467.

кршење људских права неминовно води у велике међународне поремећаје, укључујући формализовану агресију и ратове. Стога је поштовање људских права унето у Повељу новостворене светске организације, Уједињених нација, као један од њених циљева.¹⁵

Међународни документи за заштиту људских права су међународни споразуми, повеље и други документи, који служе као извори међународног права људских права. Бројни инструменти су усвојени од стране различитих група и организација и они делују како на општем, односно глобалном, тако и на регионалном нивоу, у зависности од организације којој служе. Многобројни инструменти могу да се поделе на декларативне (необавезујуће инструменте који пружају препоруке) и бар номинално обавезујуће инструменте. Механизми могу да се поделе и на опште (односе се на све), глобалне (усвојене од великог броја земаља широм света, најчешће у оквиру УН) и регионалне.

До процеса интернационализације људских права дошло је доношењем Повеље Уједињених нација 1945. године. У уводу Повеље стоји да народи који стварају Уједињене нације су решени да поново „потврде веру у основна права човека, у достојанство и вредност људске личности, у равноправност људи и жена и великих и малих нација, а у попису циљева наводи се „унапређивање и поштовање права човека и основних слобода без обзира на расу, пол језик или веру.“¹⁶

Да би се боље утврдио и проширио каталог заштићених људских права, а пошто Повеља није могла набројати сва људска права и све неопходне слободе, донет је нови акт међународне заједнице усвајањем Универзалне декларације о људским правима у Генералној скупштини Уједињених нација 10. децембра 1948. године. Одредбе из ове декларације су постале извор међународног права.¹⁷ Након уводног дела у коме је прокламовано да је признавање урођеног достојанства и једнаких и неотуђивих права свих чланова људске породице темељ слободе, правде и мира у свету, Декларација садржи и 30 чланова.

Следећи корак у разради и допуњавању каталога људских права представљају пактови о људским правима:

Међународни пакт о грађанским и политичким правима, усвојен и отворен за потписивање Резолуцијом УН од 16. децембра 1966. године.

---

¹⁵ Димитријевић Б, Поповић Д, Папић Т, Петровић В, *оп. цит*, 91.

¹⁶ Марковић Р, *оп. цит*, 492.

¹⁷ Опширније: Симовић Д, Станковић М, Петров В, *Људска права*, Београд 2018, 63-66.

Међународни пакт о економским и социјалним и културним правима усвојен такође 16. децембра 1966. године.

У систем међународне заштите људских права улазе и различити регионални акти, најинтензивнији развој започет је на тлу Европе, након Другог светског рата.

Савет Европе основан је 1949. године од десет западноевропских држава, да би се у међувремену придружиле остале Европске државе.

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године, (са накнадним усвајањем протокола уз Конвенцију) је предвидела до тада непознату могућност улагања жалбе појединца против сопствене државе ако би га подржала Европска комисија за људска права, којом би била издејствована пресуда *Европског суда за људска права у Стразбуру*, која би обавезивала све државе које су пристале на такву процедуру. Европски суд за људска права успостављен је 1959. године од стране Савета Европе. Његова главна улога је да обезбеди поштовање Европске конвенције. Суд чине судије из сваке државе чланице Савета Европе, притом, они су независни и не представљају државе. Суд осигурава да државе поштују обавезе које су преузеле потписивањем Европске конвенције о људским правима. Сваки појединац, или организација која сматра да су му права која проистичу из Конвенције повређена, може поднети жалбу Суду. Суд неће прихватити представку која је неспојива са одредбама Конвенције.

Ова конвенција обухвата све државе чланице Савета Европе. Наша земља је ратификовала ову Конвенцију у својству тадашње државне заједнице Србије и Црне Горе, 26. децембра 2003. године, од када она представља извор права Републике Србије.

Европска конвенција гарантује право на:

- живот,
- правично суђење,
- слободу и безбедност личности,
- изражавање,
- слободу мисли, савести и вероисповести,
- слободу удруживања,
- окупљања,
- поштовање приватног и породичног живота,
- ефикасан правни лек,

- мирно уживање имовине и
- слободне изборе.

Европска конвенција забрањује:

- мучење и нечовечно или понижавајуће поступање и кажњавање,
- ропство или ропски положај и принудни рад,
- дискриминацију у уживању права и слобода загарантованих Конвенцијом,
- протеривање сопствених држављана од стране државе или спречавање њиховог уласка у земљу и
- колективно протеривање странаца.¹⁸

Између регионалних аката, издвајају се још и:

- *Европска социјална повеља из 1965. године*
- *Америчка конвенција о људским правима из 1969. године*
- *Афричка повеља о правима човека и народа усвојена 1981. године*

Европски суд за људска права интервенише тек по исцрпљивању свих расположивих средстава правне заштите у националном правном поретку.¹⁹ Са малим изузетком. У свим међународним уговорима предвиђено је да надлежно тело може приступити испитивању представке иако нису искоришћени сви унутрашњи правни лекови, ако се покаже да би употреба правног лека довела до тога да поступак буде *продужен преко разумног рока*²⁰.

Посебно брзину у решавању захтевају случајеви о додели старатељства над децом, радни спорови, и случајеви у вези са одштетом у случају тешких физичких повреда.²¹

Процес интернационализације људских права праћен је успостављањем међународно правних механизма њихове заштите. Уосталом, унапређивање и подстицање поштовања људских права били су међу главним мотивима образовања

¹⁸ Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, измењена у складу са протоколом бр. 11. <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-ratifikaciji-evropske-konvencije-ljudska-prava-osnovne-slobode.html> (15.03.2023)

¹⁹ Опширније: Пејић И, Уставне гаранције људских права у Србији, *Правна ријеч*, Бања Лука 2009, 136.

²⁰ Опширније: Петровић В, *Међународни поступци за заштиту људских права*, Београдски центар за људска права, Београд 2001, 26-40.

²¹ Опширније: Пауновић М, Кривокапић Б, Крстић И, *оп. цит*, 175.

УН, тако да су први међународно правни механизми заштите настали управо под окриљем те организације.²²

Сходно циљевима УН који су дефинисани Повељом, главне органе УН чине:

Генерална скупштина као орган у коме су представљене све чланице УН, нормира људска права коначним одлучивањем о нацртима међународних уговора и тако на посредан начин доприноси њиховом унапређењу и међународноправном регулисању. Она је истовремено овлашћена за оснивање помоћних органа у чијој су надлежности промовисање и заштита људских права. Осим тога, посредан утицај се остварује и усвајањем буџета, јер се тако опредељују средства намењена за оснаживање и промоцију људских права.

Премда је орган чија је основна надлежност очување мира и безбедности, *Савет безбедности*, на посредан начин, део је универзалног међународног механизма заштите људских права. Наиме, он је надлежан за реаговање у ситуацијама масовног кршења људских права, али и у кризним ситуацијама нижег интензитета које такође могу да имају последице на остваривање људских права. Најдрастичнији облик његовог реаговања је оружана интервенција, тзв. хуманитарна интервенција. Савет безбедности је активан и у санкционисању појединца за тешке повреде људских права установљавањем међународних кривичних судова или указивањем Међународном кривичном суду на тешко кршење људских права у некој држави.²³

У организационој структури УН, најширим овлашћењима у доменима људских права располаже *Економски и социјални савет* (ЕКОСОК). Тај орган је политичког карактера и чине га представници 54 државе чланице УН. Његова основна надлежност је припрема текстова међународних уговора о којима коначно одлучује Генерална скупштина. Његова обавеза је да периодично подноси Генералној скупштини извештаје са препорукама, али и да сазива међународне конференције и координира рад специјализованих установа.²⁴

У оквиру Економског и социјалног савета, од 1946. године па до данас, као помоћни орган координира Комисија за статус жена, чија је примарна улога да припрема препоруке, извештаје, промовише права жена у доменима друштвеног живота. Даље се као помоћни органи УН-овим резолуцијама утврђују нови помоћни органи:

---

²² Симовић Д, Станковић М, Петров В, *оп. цит*, 375.

²³ Шурлан Т, *Универзална међународна људска права*, Београд, 2014, 24.

²⁴ *Ибид*, 375.

Савет за људска права, од 3. априла 2006. године, који има обавезу да једном у четири године сачини годишњи извештај о стању људских права у свим државама чланицама УН. Значајан је допринос држава чланица унапређењу и заштити људских права, међутим, у случају озбиљних повреда људских права државе чланице, њен представник може бити санкционисан што је уједно и санкција за исту државу чланицу Савета за људска права.

Канцеларија високог комесара за људска права, основана 20. децембра 1993. године на чијем се челу налази високи комесар. Дужност високог комесара је да врши надзор над радом Савета за људска права и да усклађује активности на пољу људских права. Високог комесара именује генерални секретар уз сагласност Генералне скупштине.

Канцеларија високог комесара УН за избеглице основана је 14. децембра 1950. године. Ово тело својом активношћу покрива како статус избеглица, тако и статус апатрида, интерно расељених лица и тражиоца азила.

Дечји фонд УН (УНИЦЕФ) основан је 11. децембра 1946. године резолуцијом Генералне скупштине. Основни циљ овог фонда је пружање помоћи деци угроженој ратом. Деловање Фонда је отпочело након Другог светског рата, поводом збрињавања и пружања помоћи деци која су остала угрожена у погођеним земљама, да би се касније његов рад продужио на неодређено са седиштем у Њујорку и огранцима у скоро свим државама света.

Универзалним инструментима о људским правима обезбеђује се међународни надзор над поштовањем људских права путем посебних експертских тела: Комитета за људска права, Комитета за економска, социјална и културна права, Комитета за елиминисање расне дискриминације, Комитета против мучења, Поткомитета за превенцију тортуре, Комитета о правима детета, Комитета за права радника миграната, Комитета за права особа са инвалидитетом и Комитета за присилне нестанке. Задатак тих посебно образованих тела је да врше надзор над поштовањем међународних докумената зајемчених права и да испитују извештаје држава потписница о спровођењу тих аката у националним правним системима.²⁵

Свет је данас састављен од држава различитих политичких и економских система. Те државе могу бити јако сиромашне, али и неизмерно богате. Културне и религијске разлике које су доминантне у њима су разнолике. Потом, државе су

---

²⁵ *Ибид*, 377-378.

минијатурне, али и такве да се простиру на територији читавог континента. Државе су једноставно различите. Да ли тако различите земље могу истог тренутка имплементирати сва људска права која потврђује данашња цивилизација, данашњи људски род? Наравно да не могу. Из тих разлога међународни уговори о људским правима разликују се и по томе да ли се државе уговорнице обавезују на моменталну имплементацију од тренутка ступања на снагу таквих уговора, или је у њима предвиђена постепеност приликом имплементације, односно уношења људских права у њихове унутрашње законе. Наиме, нека људска права, пре свега она везана за економску, социјалну и културну сферу, у сиромашним земљама не могу се истог тренутка имплементирати. За њихово остварење у тим државама потребно је време, односно економски развој. Или су културне разлике велике, те је немогућа у неким друштвима тренутна имплементација, а да то не изазове противљења великог дела становништва.²⁶

1.5. Уставно судство и заштита људских права у Републици Србији

Без обзира на већ увелико одмакао процес интернационализације људских права, значај уставног регулисања људских права на националном нивоу је несмањен.²⁷ Примарни вид заштите људских права је гарантовање људских права Уставом, као актом највише правне снаге. Уставом се гарантује заштита људских и мањинских права у оквиру националног правног поретка, као и пред међународним институцијама.

Заштита уставности и законитости, људских и мањинских права и слобода, основни је задатак Устава. Кроз заштиту уставности и законитости Уставни суд врши контролну и корективну функцију. У поступку одлучивања о уставним жалбама, поступање Уставног суда је у потпуности усмерено на непосредну заштиту људских права.

Људским правима су посвећени чланови 18-81. Устава Србије. Такође, Устав предвиђа да ће се одредбе о људским и мањинским правима тумачити сагласно важећим међународним стандардима и пракси међународних институција које

---

²⁶ Пауновић М, Кривокапић Б, Крстић И, *оп. цит*, 52-53.

²⁷ Симовић Д, Интернационализација уставног права - пример Републике Србије, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 81/2018, 15-30.

надзиру њихово спровођење (члан 18. ст. 3), као и да судови суде по Уставу, закону и другим општим актима кад је то предвиђено законом, општеприхваћеним правилима међународног права и потврђених међународних уговора (чл.142).²⁸

Заштиту људских права примарно и даље спроводе национални механизми заштите људских права. Подразумева се и очекује да међународно право људских права и уставно право људских права не треба сагледавати као ривалитете, већ у светлу комплементарности.

Гаранције људских права потврђују се системом заштите пред надлежним органима у одговарајућем поступку. Како пред органима управе, тако и пред редовним судовима. Сасвим извесно је да до повреде људских права може доћи баш од органа управе. Поступак пред органима управе је двостепеног карактера, а уколико ни унутрашња контрола органа управе није довољна за заштиту повређеног права, контрола се даље прослеђује редовним судовима. Устав Републике Србије предвиђа у члану 22. да свако има право на судску заштиту ако му је повређено или ускраћено неко зајемчено људско или мањинско право, чиме се судска заштита утврђује као примарни вид заштите људских права, где осим редовних судова, људска права се штите и пред осталим органима домаћег правног система, а то су Уставни суд, и други органи, као што су Заштитник грађана, Повереник за равноправност и Повереник за приступ информацијама од јавног значаја и заштиту података о личности.

Устав у формалном смислу је највиши правни акт једне земље. Функција уставног судовања у ширем смислу има за циљ заштиту Устава која се остварује контролом подуставних аката и радњи у судском поступку којима се може повредити Устав. Уставност у ширем смислу подразумева да у једној држави постоје основна друштвена правна правила утврђена Уставом као највишим правним актом те државе. У ужем смислу функција Уставних судова подразумева функцију контроле која се остварује кроз функцију заштите људских права, функцију заштите поделе власти, и функцију заштите демократског поретка од злоупотребе и узурпације власти.

Поступак нормативне контроле и одлучивање о уставним жалбама грађана представљају два најважнија начина уставносудског поступања. Поступак нормативне контроле води одлучивању о уставности и законитости нормативних аката, што је најважнија надлежност Уставног правосуђа. Поступак нормативне контроле је предвиђен искључиво за уставно правосуђе, и испитивање генералних

---

²⁸ Симовић Д, Станковић М, Петров В, *оп. цит*, 285.

норми има мало додирних тачака са редовним правосуђем. Са друге стране, у поступку по уставној жалби има више додирних тачака са процедуром редовног правосуђа. Међутим, за разлику од редовног правосуђа, које испитује формалну или материјалну ваљаност појединачних аката, уставносудским поступањем се испитује правилност примене специфичног уставног права. Ово су два основна уставносудска поступка, из којих су даље изведени посебни поступци у којима се извршавају остале компетенције уставног правосуђа, као што су решавање сукоба надлежности, решавање изборних спорова, забрана деловања политичких партија, одлучивање о жалбама судија и др.

Прва питања уставности у новијој историји Србије су се појавила почетком 19. века, са појавом проблема уређења власти, почетком српских револуција. Свој први Устав Србија је добила 1835. године, Сретењски устав. Састављен с умереним утицајем тадашњих страних устава, по угледу највише на Француски устав из 1791. године, а ипак у складу са тадашњим политичким стањем Србије. Посебно је интересантно да је Сретењски Устав садржао посебан одељак под називом „Обштенародна права Србина“ који се бави питањем општих људских права. Одељак је гарантовао пре свега лична права. Иако је је био кратког века, донет у још увек вазалној држави, може се рећи да су клице уставности из овог Устава остале као инспирација будућим српским уставним актима. Период након Берлинског Конгреса у Бечу 1878. године, карактерише доношење нових Устава, како под Династијом Обреновића, тако и Карађорђевића.

Самовоља владара се ограничавала, апсолутизму се назирао крај. Српско друштво се развијало од једног заосталог феудалног друштва до капиталистичког друштва са модерном државном надоградњом. Устав из 1888. године (Устав за Краљевину Србију тзв. Радикалски Устав, који је, уз мале измене, поново враћен 1903. године, јер се управо период важења Устава из 1903. означава као „златно доба парламентаризма“ у Србији) уводи у Србију напредни државни облик парламентарне монархије, као круну победе на апсолутизмом. Реч је о најмодернијем уставу који је Србија имала до окончања државности 1918. године.

Двадесети век је период смењивања различитих Устава, у зависности од држаног уређења ком је Србија припадала. Следећи истакнути Устави су *Устав Краљевине Срба Хрвата и Словенаца из 1921. године*. Први Устав Југославије, Краљевину СХС је установио као уставну, парламентарну и наследну монархију са централистичким уређењем. Затим, Устав Краљевине Југославије из 1931. године, тзв.

Септембарски устав, који уводи принцип ограничене уставности. Следећи значајан Устав је Устав Социјалистичке Републике Србије из 1963. године.

Увођењем Уставног суда као посебне државне институције 1963. године тадашња Југославија и њене федералне јединице, а међу њима и Србија, начиниле су за оно време и за остатак социјалистичког света, огроман искорак. Само постојање уставног судства значило је тада одступање од „строге и безусловне преданости начелима социјалистичког устројства државе и права“ и довело у питање до тада општеприхваћено мишљење о неограниченој позицији представничког тела као „највишег органа власти“. Следећи корак на путу развоја и унапређења уставносудске контроле Србија је учинила доношењем Устава из 1990. године, да би се Уставом из 2006. године (који је као самостална држава донела након престанка постојања државне заједнице Србија и Црна Гора) потпуно „дистанцирала од социјалистичког друштвеног уређења“ и окренула се ка искуствима и вредносно потврђеним постулатима уставног уређења савремених европских држава, заснованог на принципу поделе власти, владавине права и равноправности грађана, чија су основна људска права и слободе зајемчена највишим нормама националног и међународног права и заштићена од стране низа успостављених институција које надзиру њихово остваривање. Тако је, у посве другачијем уставном миљеу, Уставни суд преобликован и установљен не само као чувар уставног и општег правног склада, већ и као непосредни чувар људских и мањинских права и слобода зајемчених Уставом, чије су одлуке „коначне, извршне и општеобавезне“. Иако се заштитом уставности и законитости у суштини штите људска права и слободе, Уставом је потенцирана двострука природа Уставног суда, као „заштитника Устава и Закона“ и као „заштитника људских и мањинских права и слобода“.²⁹

Устав Републике Србије из 2006. године који има 205. чланова, важећи је Устав Србије. Први Устав Србије као независне државе након нешто више од 100 година. Устав Србије садржи дугачак и опширан списак људских права и слобода по чему спада у ред детаљних устава. У њему су садржане све оне гаранције које постоје у међународним документима о људским правима. Такође, неке гаранције које су својствене законској регулативи (нпр. права у кривичном поступку) садржане су непосредно у Уставу. Устав садржи и одредбе о инструментима и механизмима заштите људских права. Иако то углавном спада у законску материју, бројне су одредбе

---

²⁹ Опширније: Ненадић Б., Уставни суд Републике Србије у светлу Устава из 2006. године <https://journals.openedition.org/revus/1137?lang=hr> (20.04.2024)

које гарантују вишеструку заштиту, од гаранција права на жалбу као једног од основних права, права на правично суђење као правног стандарда, управносудске заштите законитости појединачних аката власти, до уставне жалбе и права на обраћање међународним институцијама. Такође, бројни су механизми заштите, од гаранција које се односе на судску власт, до уставносудске и посебних облика заштите.³⁰ Уставно судство као неутрални судски ауторитет, врши правну контролу и није политички орган.

Речју, уставно судовање може да се одреди као државна функција уставне контроле и заштите. Главни задатак Уставног суда је да служи Уставу тако што ће да га штити. Као и у осталим државним функцијама, овом се функцијом примењује Устав, пре свега тиме што ће се потврдити, даље развијати и заштитити његови темељни принципи и нормативни комплекси којима је установљен позитивни систем највиших правних вредности и привилеговани круг заштићених правних добара, пре свега, основна људска права.³¹

У својој основи функција уставних судова, сходно циљевима и заштити Устава, остварује се кроз функцију заштите основних људских права и слобода, затим кроз функцију заштите поделе власти и функционалних Уставних овлашћења, и кроз функцију заштите демократског поретка од злоупотреба и узурпација власти.

Уставно судство је као државна функција новијег датума. То је посебно институционално судовање, које за циљ има заштиту права највећег ранга, спровођење Устава. У ужем смислу то је овлашћење суда да у посебно уређеном поступку испитује уставност закона и других нормативних аката.

За формирање институције контроле уставности, нужно је постојање два услова, првенствено, да је испуњен технички услов који се састоји у постојању хијерархије између правних норми. Други услов је политичке природе и претпоставља да су у једној земљи Уставом проглашена људска и грађанска права.

Без хијерахије правних норми, нема контроле уставности. Норме уставног права налазе се на врху хијерархије правних норми. Устав је дело оригиналне уставотворне власти и израз суверене воље.³²

Други услов постојања уставног судства је да су у конкретној држави подвучене границе између државне власти и људске слободе. То значи да у Уставу морају бити

---

³⁰ Голић Д, *оп. цит*, 6.

³¹ Стојановић Д, *Уставно правосуђе*, Ниш 2016, 8.

³² Марковић Р, *оп. цит*, 538.

проглашена људска и грађанска права, које држава не може кршити, а да притом не сноси санкције. Идеал је у овом погледу да људске и грађанске слободе буду изложене у Уставу или да имају исту правну вредност као Устав. Прокламовање и постојање људских и грађанских слобода је нужни услов за ограничавање носилаца власти и могућност организовања судске контроле рада државне власти. Да би била потпуна контрола рада државне власти мора обухватити истовремено контролу законитости и контролу Уставности.³³

---

³³ *Ибид.*

2. УСТАВНО-СУДСКА ЗАШТИТА ЉУДСКИХ ПРАВА

2.1. Улога уставних судова у заштити људских права и слобода

Уставни суд кроз корективно и контролно деловање испитује примену права и његову сагласност са Уставом, испитујући акте законодавне, извршне и судске власти. Уставна надлежност Уставног суда обухвата како традиционалне, тако и нове компетенције уставног судства. Неке од њих, први пут установљене новим Уставом, нису непознате у упоредном уставном правосуђу, одлучивање о уставним жалбама, на пример, али су у извесној мери модификоване и прилагођене новом уставном систему. Извесно је да ће језгро надлежности Уставног суда и даље бити нормативна контрола права, апстрактна контрола уставности сигурно, конкретна и превентивна контрола уставности закона мало вероватно, али је такође потпуно јасно да ће у пракси да доминира одлучивање о уставним жалбама грађана, односно оцена уставности појединачних аката и њихов однос према Уставом гарантованим правима.³⁴

Најсажетије изражено, уставно судовање може да се одреди као државна функција уставне контроле и заштите. Главни задатак Уставног суда је да служи Уставу тако што ће да га заштити. Као и у осталим државним функцијама, овом се функцијом примењује Устав, пре свега тиме што ће се потврдити, даље развијати и заштити његови темељни принципи и нормативни комплекси којима је установљен позитивни систем највиших правних вредности и привилеговани круг заштићених правних добара, пре свега, основна људска права.³⁵

2.2. Механизми уставног судства за заштиту људских права

Уставни судови кроз различите механизме обезбеђују поштовање уставних гаранција и међународних стандарда људских права. Ту спадају:

- Уставна жалба, пре свега због директне могућности појединаца да поднесу жалбу Уставном суду ако сматрају да су појединачним актима или радњама, јавне власти, повређена њихова Уставом загарантована права и слободе.
- Апстрактна и конкретна контрола уставности закона. Код апстрактне

---

³⁴ Стојановић, М. Д., *оп. цит*, 50.

³⁵ *Ибид*, 8.

контроле спроводи се оцена уставности независно од конкретног случаја, што омогућава евентуалну превенцију кршења људских права. Конкретном контролом Уставни суд оцењује уставност закона у контексту конкретног случаја који се води пред редовним судовима. Конкретан споран закон, у случају неуставности, може бити измењен или поништен.

- Уставни судови примењују међународне стандарде, уговоре и Конвенције о људским правима, који су ратификовани од стране државе. Тиме врше усклађивање националног законодавства са међународним стандардима људских права.

- Уставни судови имају значајну улогу у промовисању заштите људских права, зато што редовно публикују своје одлуке и мишљења, чиме се промовише свест о људским правима.

Уставно правосуђе представља посебну врсту институционалног судовања које за циљ има спровођење Устава. Уставно судовање је претежним делом процесно право које у посебно уређеним поступцима испитује уставност закона и других нормативних аката.

Једна од основних заштитних функција институције уставног правосуђа је функција заштите основних људских права и слобода. Уставни суд штити основна људска права тумачењем и применом Устава, за разлику од редовног правосуђа где се заштита остварује тумачењем и применом закона.

Устав Републике Србије из 2006. године у свом другом делу садржи одељак посвећен основним начелима људских права. Према Уставу, између осталих прокламована су следећа начела значајна за остваривање људских и мањинских права:

- Начело социјалне правде,
- Начело непосредне примене зајемчених права,
- Начело забране злоупотребе људских права,
- Начело забране снижавања достигнутог нивоа људских права,
- Начело одступања од људских права,
- Начело ограничења људских и мањинских права, односно принцип сразмерности људских права,
- Начело забране дискриминације,
- Начело заштите људских и мањинских права и слобода.

Уставом је учињен знатан прогрес у области нормирања људских права. Значајно је поменути опредељење уставотворца да предвиди начело непосредне примењивости зајемчених људских права, Уставом и међународним уговорима, начело тумачења уставних одредби о људским правима у складу са међународним стандардима, као и начело интернационализовања људске заштите.

3. СТАНДАРДИ И ПРИНЦИПИ УСТАВНО-СУДСКЕ ЗАШТИТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА

У оквиру својих надлежности Уставни суд штити Уставом гарантована начела, принципе, слободе и права. Принципи људских права садрже универзалне вредности поштовања људских права која за циљ имају да омогуће функционисање механизма за заштиту људских права и да буду идеје водиле конституисању универзалности, неутуђивости и недељивости људских права. Такође, прожети су, како кроз Уставна начела важећег Устава Републике Србије, тако су и подлога међународним регулативама које се односе на људска права.

Идеја устава потиче из три извора. Први је постојање главног, световног, највишег закона. Некада је суверен владао по својој вољи или, што је у основи исто, путем божијег права. Његова се власт могла ограничити и он поставити на своје место само у име закона који би био изнад њега. Други извор су лична права. Некада су појединци уживали привилегије или трпели одрицања по милости јачих и вољи божијој. Када су се људи ослободили свевласти својих владара, права која су од њих отргли требало је заштитити, како би она трајно постала њихова својина. Трећи извор је повеља (*charter*), писани документ као средство ограничења власти. Некада је престо био изнад сваке писане повеље. Слабљењем апсолутне моћи круне, настаје веровање да је власт створио народ, да јој је он доделио ограничена овлашћења и да је установио начин вршења власти. Као доказ тих прегоратива народа појавиле су се писане повеље. Пошто народ за такве своје прегоративе није имао сведоке, била је створена претпоставка о друштвеном уговору. Од погодне фикције уговора до реалног уговора, остао је кратак корак. Тај корак био је устав.³⁶

Стандарди који се тичу уставносудске заштите људских права и слобода су стандарди који су кључни за очување и гарантовање људских права у друштву. Они се развијају кроз међународне споразуме, законе и правну праксу. Кључни стандарди и принципи су:

- Принцип универзалности, што је апсолутно у складу са појмом људских права. Људска права су универзална и неутуђива, независна од пола, расе, језика, веросповести, политичког или другог опредељења, социјалног порекла, имовинског

---

³⁶ Марковић, Р, *оп.цит*, 37.

статуса, и др.

- Принцип недељивости који указује да су људска права недељива. То значи да се сва права једнако поштују.

- Из принципа неутуђивости указује се да је право на људска права константно и да треба бити заштићено у свим околностима, посебно у околностима рата.

- Принцип неретроактивности, који казује да се она не могу повлачити или ограничавати на основу нових закона.

Уставна начела остваривања људских права садржана су у другом делу Устава, делимично у појединим одредбама из првог дела.

Начело једнакости и равноправности и социјалне правде

Начело које сада прожима сва правила о поседовању и уживању људских права јесте да су сви људи једнаки. У томе се савремена схватања разликују од ранијих покушаја да се само неким (вишим) групама и слојевима и њиховим припадницима признају права. Људска права су права која поседују људска бића зато што су људска бића.³⁷

Устав Републике Србије прокламује да је Република Србија заснована на социјалној правди (члан 1). Начело социјалне правде подразумева обавезу за државу да предузима мере које воде стварању друштва једнаких социјалних могућности, у коме ће успех сваког зависити од њега самог, а не од социјалних околности у којима је рођен и у којима живи. На тај начин држава добија обавезу да развија категорију социјално економских права. Уставом је предвиђено да држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности (члан 15). Политика једнаких могућности је општи институционални оквир који стоји држави на располагању да предузима различите мере за реално остваривање равноправности свих категорија грађана. У оквиру начела Устав прокламује, као посебну вредност, заштиту националних мањина (члан 14). Држава јемчи посебну заштиту националним мањинама ради остваривања потпуне равноправности и очувања њиховог идентитета.³⁸

³⁷ Опширније: Димитријевић В, Поповић Д, Папић Т, Петровић В, *оп. цит*, 110.

³⁸ Симоновић Д, Станковић М, Петров В, *оп. цит*, 286.

Начело заштите људских права

Устав Републике Србије предвиђа да свако има право на судску заштиту ако му је повређено или ускраћено неко људско или мањинско право зајемчено Уставом, као и право на уклањање последица које су повредом настале. Грађани имају право да се обратe међународним институцијама ради заштите својих слобода и права зајемчених Уставом.³⁹

Принципи заштите људских права се даље остварују кроз:

Начело непосредне примене зајемчених права

Устав предвиђа да се људска и мањинска права зајемчена Уставом непосредно примењују (члан 18). Уставом се јемче и као таква, непосредно се примењују људска и мањинска права зајемчена опште прихваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима. Законом се може прописати начин остваривања ових права само ако је то Уставом изричито предвиђено или ако је то неопходно за остварење појединог права због његове природе, при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права.

Одредбе о људским и мањинским правима тумаче се у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење.⁴⁰

Принцип забране злоупотребе права

Под злоупотребом права се сматра њихово коришћење противно сврси, с циљем кршења људских права, иако важећи Устав Србије не садржи изричиту забрану, принцип је садржан у уставним одредбама.

У одељку о основним начелима неоправдано је изостављена изричита забрана злоупотребе права. Уместо тога, Устав прокламује сврху уставних јемстава људских и мањинских права, предвиђајући да она служе очувању људског достојанства и остварењу пуне слободе и једнакости сваког појединца у праведном, отвореном и демократском друштву, заснованом на начелу владавине права (члан 19). Та уставна норма, посредно, чини неуставном сваку злоупотребу људских права, а њен значај долази до изражаја у конкретном тумачењу садржине појединих људских права.⁴¹

³⁹ Чл. 22. ст. 1, Устава Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021.

⁴⁰ Чл. 18. ст. 1, Устава Републике Србије.

⁴¹ Симиновић Д, Станковић М, Петров В, *оп. цит*, 287.

Европска конвенција чланом 17. забрањује злоупотребу права која је дефинисана вршењем неког чина или делатности који су усмерени на поништавање било ког од зајемчених права и слобода или на њихово ограничење у већој мери од оне која је предвиђена Конвенцијом.

Принцип ограничења људских права

Овај принцип указује на смисленост и поштовање међусобног деловања људских права. Досег једног права не би требало да угрожава нечије друго право. До ограничења може доћи у различитим условима, мира или ратног стања.

Према члану 20. став 1. Устава Републике Србије, људска и мањинска права зајемчена Уставом могу бити ограничена ако ограничење допушта Устав, у сврхе ради којих га Устав допушта, онолико колико је неопходно да се уставна сврха ограничења задовољи у демократском друштву и без задирања у суштину зајемченог права, без смањивања достигнутог нивоа људских и мањинских права (став 2).

Осим тога, Уставом су предвиђени принципи којима треба да се руководе сви државни органи, а посебно судови, приликом ограничавања људских и мањинских права. Дакле, установљен је принцип сразмерности у ограничењу људских права.⁴²

Начело забране дискриминације

Са становишта праксе, начело једнакости се најчешће изражава као начело недискриминације, тј. као забрана дискриминације (неоправданог разликовања) међу људима. Оно је у самој Повељи УН и свих савремених инструмената о људским правима и формулисано је на скоро истоветан начин, који полази од члана 2. Универзалне Декларације о правима:

Свакоме припадају сва права и слободе проглашени у овој Декларацији без икаквих разлика у погледу расе, боје коже, пола, језика, вероисповести, политичког или другог мишљења, националног или друштвеног порекла, имовине, рођења или других околности.⁴³

Европска конвенција забрањује дискриминацију чланом 14. у погледу права која су њоме гарантована. С обзиром да је ова забрана делимична, јер се односи само на права и слободе која гарантује Конвенција, донет је и протокол уз Конвенцију који садржи општу забрану дискриминације, тј. забрањује се дискриминација свих права које предвиђа закон, тј. и оних које гарантује само домаће право.

---

⁴² *Ибид.*

⁴³ Опширније: Димитријевић В, Поповић Д, Папић Т, Петровић В, *оп. цит.*, 111.

У Уставу Републике Србије, (члан 21. став 1.) каже се да су пред Уставом и законом сви једнаки. Осим што забрањује сваку посредну и непосредну дискриминацију, по било ком основу, Устав допушта предузимање посебних мера ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су у неједнаком положају са осталим грађанима.

Забрањена је свака врста дискриминације.

Уставно судство, је Уставом овлашћени орган, који има посебно место и ауторитет у домену заштите права човека. То је орган заштите уставности и законитости.

4. УСТАВНА ЖАЛБА КАО МЕХАНИЗАМ ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА

4.1. Уставна жалба – настанак и развој

Уставна жалба није нов правни институт. Корени уставне жалбе датирају чак из средњовековних краљевина, иако се сходно времену, њен облик модификовао и модернизовао. Уставна жалба постоји данас у великом броју држава. У значајном броју држава Уставни судови имају надлежност непосредне заштите уставних права грађана испитивањем уставности индивидуалних конкретних правних аката који се тичу правне позиције појединца. Најбогатију праксу уставног судовања има Немачка, затим Швајцарска и Аустрија. Свакако, уставна пракса постоји у бројним европским земљама, у земљама Латинске Америке, као и у појединим државама афричког и азијског континента.

Што се тиче простора СФРЈ, Уставом из 1963. године, уставна жалба се појављује у виду „предлога за покретање поступка за заштиту права самоуправљања и других основних слобода и права“. Уставом из 2006. године, непосредна директна заштита основних људских права и слобода грађана добија свој конкретнији израз у надлежности Уставног суда да непосредно одлучује о повреди људских права и слобода који су прописани Уставом. Одредбама члана 170. Устава Републике Србије предвиђа се да се уставна жалба може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.

Институт уставне жалбе, уз сва своја лица и наличја, јесте прогресиван елемент правног поретка држава од којих је прихваћен. Он је својеврсни механизам заштите људских права. Постоје логично постављени разлози за дебату о овом институту. Теоретичари с једне стране, институт уставне жалбе виде као врховну инстанцу редовних судова, где се појављује теза ривалитета између редовних судова и Уставног суда, која нарушава начело независности и самосталности судске власти. Теоретичари са друге стране, истичу антитезу партнерства, где се уз сарадњу оба органа остварује виши друштвени циљ, а то је заштита права које Устав гарантује. Колико год било упитно и интересантно за разматрати ове дилеме о хијерархијској моћи између ових судова, смисленост и неопходност института уставне жалбе је непобитна.

У неким земљама уставна жалба је уређена рестриктивније, као у Аустрији. У Шпанији је уставна жалба екстезивнија по свом домашају, Немачка такође. То нам указује да не постоји јединствено гледиште на овај институт у упоредном праву. Јединственост једино постоји у сагледавању Уставне жалбе као последњег средства и наравно у уређењу њене супсидијарности.

За предмет уставне жалбе код нас, а и у неким другим уставним системима, само појединачни акти могу бити предмет уставне жалбе. Међутим, интересантно је да се и на тај начин постиже посредна контрола уставности и законитости општих аката.

4.2. Уставна жалба у Републици Србији

Уставна жалба као правно средство предвиђена је Уставом, и по својим особеностима одређеним Уставним одредбама она се разликује од свих других правних средстава утврђеним Уставом и законима. Карактерно, уставна жалба се појављује у својству супсидијарног правног средства, као индивидуална жалба, у својству заштите људских и мањинских права и слобода.

Уставни суд се не налази изнад редовних судова, Уставни суд није ревизиони суд, те не испитује правну ваљаност одлука редовних судова. Самим тим, уставна жалба је специфично ванредно правно средство чиме се оправдава њен смисао и циљ уставносудског поступања по њој.

Поступак по уставној жалби отпочиње подношењем уредне жалбе Уставном суду. Уставна жалба мора да садржи неопходне елементе, да би се по њој могло поступати. Првенствено се испитују процесне претпоставке за њено изјављивање од стране судије известиоца. Уставна жалба мора да испуњава захтеве допуштености, благовремености и уредности, да би њоме поступало. Затим, у претходном поступку, судија извештач испитује да ли је уставна жалба материјално основана, односно да њено подношење не представља злоупотребу права. Уколико предлог за одбацивање уставне жалбе није утврђен, наставља се даљи поступак испитивања њене основаности. У овом поступку учествује одбор за уставне жалбе. Поступак се окончава мериторном одлуком Суда, на предлог судије извештача, а по мишљењу надлежног одбора. Иако није искључена, јавна расправа се у поступку по уставној жалби не одржава.

Нови Устав Републике Србије из 2006. године, значајно је променио улогу и положај суда. Нови Устав налаже да функција Уставног суда није вршење контроле законодавне власти и других носилаца нормативне делатности, већ и да постане неприкосновена институција заштите људских права и слобода и права свих оних вредности на којима се заснива уставно устројство Републике Србије, чији је један од неприкосновених инструмената управо уставна жалба.

4.3. Процесне претпоставке за изјављивање уставне жалбе

Иако Уставни суд има различите надлежности – он одлучује о уставности и законитости закона и других прописа, о сукобу надлежности државних органа, о изборним споровима, о забрани рада политичких странака и других организација када је уставни поредак угрожен – пракса показује да је поступање по уставним жалбама најобимнији посао Уставног суда. Годишњи извештаји података о раду, показују да већину од свих предмета које обрађује Уставни суд чине уставне жалбе. Грађани доживљавају Уставни суд као врховног заштитника својих индивидуалних права, али такође велики број грађана није довољно информисан под којим условима могу изјавити уставну жалбу и како тече поступак по уставној жалби. Због тога велики број поднетих уставних жалби буде одбачен у претходном поступку због недостатка или невалидности процесних претпоставки. Услови или процесне претпоставке за изјављивање уставне жалбе утврђени су Уставом и Законом о Уставном суду. Из одредби Устава и Закона проистиче да уставна жалба може се изјавити уколико кумулативно постоје три процесне претпоставке:

- повређено је Уставом заштићено право,
- повреда је учињена појединачним актом или радњом,
- исцрпљен је редовни пут заштите.

Уколико једна од претпоставки недостаје, Уставни суд неће одлучивати по овој жалби, јер је таква уставна жалба неприхватљива. Уставна жалба ће бити одбачена у претходном поступку.

Такође, из одредби произилази још три додатних претпоставки без којих подношење уставне жалбе није могуће, а тичу се:

- Активне легитимације подносиоца. Уставна жалба се не може поднети

због повреде права трећих лица или повреде општег интереса,

- Благовременост уставне жалбе, што значи да жалба мора бити изјављена у кратком одговарајућем временском року, који почиње да тече од дана добијања појединачног акта који се оспорава,

- Уставна жалба мора одговарати захтеву уредности и садржати све законом прописане елементе, поред уставноправних разлога побијања појединачног акта.

Уставна жалба као правно средство предвиђена је Уставом, и по својим особеностима одређеним уставним одредбама она се разликује од свих других правних средстава утврђеним Уставом и законима. Карактерно, уставна жалба се појављује у својству супсидијарног правног средства, као индивидуална жалба, у својству заштите људских и мањинских права и слобода.

Процесне претпоставке или услови за изјављивање уставне жалбе утврђени су Уставом и законом о Уставном суду. Највише рангирано право експлицитно предвиђа да уставна жалба може да се изјави против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, под условом да су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту.⁴⁴

Према новом Уставу Републике Србије из 2006. године, значајно је промењена улога и положај суда. Нови Устав налаже да функција Уставног суда није вршење контроле законодавне власти и других носилаца нормативне делатности, већ и да постане неприкосновена институција заштите људских права и слобода и права свих оних вредности на којима се заснива уставно устројство Републике Србије.

4.4. Права која се штите уставном жалбом

Поред многобројних надлежности Уставног суда (да одлучује о уставности и законитости прописа, о сукобу надлежности државних органа, о изборним споровима, о забрани рада политичких странака и других организација које угрожавају уставни поредак), Уставни суд одлучује и о уставним жалбама. И поред свих других надлежности које Уставни суд има, око 90 одсто свих предмета које Уставни суд обрађује највише се тичу уставне жалбе.

---

⁴⁴ Стојановић М. Д, *оп. цит*, 208.

Уставном жалбом се штите људска права и слободе гарантоване Уставом. Њен домашај превасходно зависи од врсте, обима и начина гарантовања заштићених права. Нису сва права човека подобна за непосредну уставносудску заштиту. Осим што су призната највишим рангираним правом, што је њихов формални квалитет, неопходно је да су та права нераскидиво везана за људску личност, да за њу имају посебну вредност и значај, што је њихово материјално обележје.⁴⁵

Права заштићена уставном жалбом гарантована су Уставом и сматрају се основним правима. То су индивидуална и колективна права гарантована правом највишег ранга, Уставом. Њихово значење одређено је у уставноправној теорији и јудикатури, као и у пракси уставних судова и међународних институција.

4.5. Супсидијарност уставне жалбе

Оно што карактерише и суштински одликује уставну жалбу јесте супсидијарност. Уставна жалба не може бити примарно средство заштите, јер би тиме Уставни суд изгубио своју улогу, и преузео надлежности других органа.

Према члану 170. Устава Републике Србије и члану 82. став 2. Закона о Уставном суду, уставна жалба је допуштена у следећим случајевима:

- Када су исцрпљена сва правна средства против појединачног акта или радње државног органа, организације којој су поверена јавна овлашћења, а којима је повређено људско право гарантовано Уставом.
- Када нису предвиђена или не постоје друга правна средства за њихову заштиту.
- Када је подносиоцу уставне жалбе повређено право на суђење у разумном року.

Непосредна заштита пред Уставним судом могућа је једино ако је жалилац, односно подносилац уставне тужбе већ искористио сва правна средства који му правни поредак додељује. Уставна жалба је допуштена једино по исцрпљењу редовног пута правне заштите, била то управноправна или редовна судска заштита. Уколико жалилац има на располагању било који други правни пут којим се може уклонити повреда субјективног права које је рангирано као Уставом заштићено, у том случају уставна жалба је искључена.

---

⁴⁵ *Ибид*, 211.

Међутим, неки други правни пут не искључује ванредна правна средства.

4.6. Персоналне претпоставке

Поред претпоставки у погледу оспореног или ожалбеног појединачног акта или радње, односно заштићених права, да би уставна жалба била прихватљиви основ за одлучивање Уставног суда, морају постојати извесне претпоставке на страни самог подносиоца уставне жалбе, односно жалиоца. Те претпоставке се могу сажети у три основна захтева:

- жалбену способност,
- процесну способност,
- жалбену легитимацију.

У упоредном уставном судству ове персоналне претпоставке за изјављивање уставне жалбе решене су на различите начине. Те разлике, међутим нису суштинске природе.⁴⁶

4.7. Рок за подношење уставне жалбе

Законом о Уставном суду прописан је рок у коме се може изјавити уставна жалба.⁴⁷ Рок је посебна процесна претпоставка за изјављивање жалбе. Ако је Уставна жалба поднета у року, сматра се да је прихватљива. У процесном смислу, рок је временски размак у оквиру кога учесник у поступку мора да предузме писмену процесну радњу, тј. изјављивање уставне жалбе.

Уставна жалба која се подноси Уставном суду требало би да буде благовремена, односно правовремена. Закон прописује да је рок за изјављивање уставне жалбе 30 дана, од дана достављања појединачног акта, односно од дана предузимања радње којом се повређује или ускраћује људско или мањинско право, односно слободе, гарантовани Уставом.

Рок за изјављивање уставне жалбе је преклузиван, и само изузетно је дозвољен повраћај у пређашње стање. За појединачни акт почетак рока одређен је даном достављања акта донетог по последњем исцрпљеном правном средству. А за радњу почетак рока везан је за дан предузимања или престанка радње, а рок се рачуна од дана сазнања подносиоца уставне жалбе о предузимању или престанку радње.

---

⁴⁶ *Ибид*, 231.

⁴⁷ Чл. 84. Закона о уставном суду „Службени гласник РС“, бр 109/2007, 99/2011, 18/13 – Одлука Уставног суда 40/2015 и 103/2015- др. закон, 10/2023 и 92/2023.

Лицу које је из оправданих разлога пропустило рок за подношење уставне жалбе, Уставни суд ће дозволити повраћај у пређашње стање, условно:

- Ако то лице у року од 15 дана од дана који је изазвао пропуштање поднесе предлог за враћање у пређашње стање;

- Ако уз предлог за повраћај у пређашње стање подноси уставну жалбу;

Након истека три месеца од дана пропуштања не може да се тражи повраћај у пређашње стање. У упоредним системима рок за уставну жалбу се различито одређује.

4.8. Садржина уставне жалбе

Закон о Уставном суду регулише битне елементе уставне жалбе које она мора садржати да би Уставни суд могао да поступа по њој. Да би уставна жалба била предмет одлучивања она мора испуњавати услове у погледу форме и садржине. Уколико уставна жалба не испуњава захтеве у погледу форме и садржине, биће одбачена у претходном поступку.

Садржина уставне жалбе показује постојање процесне легитимације за изјављивање уставне жалбе. Према одредбама закона о Уставном суду, уставна жалба мора да садржи:

- Податке за идентификацију подносиоца (име и презиме, јединствени матични број грађана, пребивалиште или боравиште, односно назив и седиште подносиоца уставне жалбе),

- Име и презиме његовог пуномоћника,

- Податке за идентификацију оспореног акта (број и датум акта против кога је жалба изјављена и назив органа који га је донео),

- Назнаку људског или мањинског права или слободе зајемчене Уставом за коју се тврди да је повређена са ознаком одредбе Устава којом се то право, односно слобода јемчи,

- Разлоге жалбе и наводе у чему се састоји повреда или ускраћивање права,

- Опредељен захтев о коме Уставни суд треба да одлучи, уз истицање висине и основа накнаде материјалне или нематеријалне штете, када се накнада захтева,

- Потпис подносиоца уставне жалбе, односно лица коме је издато

специјално пуномоћје, за подношење уставне жалбе.⁴⁸

Недостатак било ког елемента захтева да подносилац уставне жалбе буде обавештен о томе и позван да га у одређеном року отклони, уз упозорење да ће жалба бити одбачена уколико недостаје елемент који онемогућује поступање. Начело официјелног поступања је знатно рестриктивније поводом уставне жалбе, него што је случај у нормативној контроли. Тако да, када је уставна жалба неразумљива, непотпуна и не садржи неопходне податке за вођење поступка, подносилац има могућност да у року од 15 дана отклони недостатке. Уставни суд ће то од подносиоца затражити и упозорити га на последице пропуштања.

Уз уставну жалбу подноси се препис оспореног појединачног акта, докази о исцрпљености правних средстава, докази о висини материјалне штете и други значајни докази за одлучивање.

4.9. Допуна и преиначење уставне жалбе

Неизоставна питања која прате услове за подношење уставне жалбе јесу питања допуне уставне жалбе и преиначења захтева у њој. Сагласно члану 84. став 1. Закона о Уставном суду, захтеви који су истакнути након подношења уставне жалбе, а поднети су 30 дана од дана достављања појединачног акта сматрају се благовременим. То указује да су све допуне и преиначења захтева у уставној жалби, у овом року, безусловно допуштени.

Допуном може да се сматра накнадно оспоравање акта или радње, затим истицање нове повреде права за које се тврди да је повређено, све то са знаком одредбе Устава којом се то право јемчи.

Што се тиче образлагања подносиоца уставне жалбе у поступку, Уставни суд је заузео став по коме образложење уставне жалбе се може допуњавати све до одлучивања Суда. Подносилац уставне жалбе у току поступка има право да износи и образлаже своје ставове, доказе, одговара на наводе.

На преиначење захтева, додавање новог уз постојећи захтев, није могуће. Уставни суд се приликом одлучивања креће у границама постављеног захтева.

---

⁴⁸ Чл. 85. Закона о Уставном суду.

4.10. Ток поступка уставне жалбе

Уставни суд одлучује у року, који је примерен, водећи рачуна о разлозима и последицама које производи појединачни акт или радња.⁴⁹ Уставном жалбом се појединцу пружа могућност непосредног приступа Уставном суду. Ток поступања по уставној жалби отпочиње подношењем уредне жалбе Уставном суду, уколико појединац сматра да је појединачним актом или радњом државног органа или организације којој је поверено јавно овлашћење, повређено људско или мањинско право које се јемчи Уставом. Од подносиоца уставне жалбе зависи да ли ће и о чему суд решавати, сходно начелу диспозиције.

У претходном поступку врши се испитивање процесних услова за утврђивање прихватљивости уставне жалбе. Испитује се допуштеност, благовременост, уредност, постојање легитимације за изјављивање жалбе. Истовремено се оцењују уставноправни разлози о повреди Уставом гарантованог права појединачним актом јавне власти. Судија известилац ће предложити окончање поступка одбацивањем уставне жалбе или предузимање радњи које воде утврђивању предлога за мериторно одлучивање. Уколико је жалба непотпуна и неразумљива, или не садржи друге неопходне податке за вођење поступка, судија известилац ће од подносиоца тражити да у року од 15 дана, отклони недостатке.

Ако не постоје процесне претпоставке Уставни суд, на седници Малог већа, које у саставу има три судије Уставног суда, од којих је један председник већа, доноси решење којим одбацује уставну жалбу. У случају недостатка једногласности Малог већа, решење о одбацивању уставне жалбе доноси Велико веће.

Уколико уставна жалба у претходном поступку није одбачена, она се доставља, предлог одлуке се доставља са уставном жалбом надлежном одбору. Пословником о раду Уставног суда предвиђено је три различита одбора са по три судије. То су следећи одбори:

- Одбор за уставне жалбе из области кривичног права,
- Одбор за уставне жалбе из области грађанског права и
- Одбор за уставне жалбе из области управног права.

Задатак одбора је разматрање предлога одлуке судије известиоца и давање мишљења. Предмет се даље доставља председнику Уставног суда ради одлучивања.

---

⁴⁹ Чл. 78. Пословника о раду Уставног суда, „Службени гласник РС“, бр. 103/2013.

Суд је слободан о одлучивању да ли ће се одржати јавна расправа или не. С обзиром да суд не решава чињенична већ само правна питања, потреба за јавном расправом не постоји, изузев уколико, по новом решењу Закона о Уставном суду, суд утврди постојање повреде гарантованог права и том приликом одлучује о захтеву о накнади штете.

Двострука литиспенденција искључује могућност да се од стране истог подносиоца води други уставни спор, подношењем друге уставне жалбе која за предмет има оспоравање истог појединачног акта или радње са истим захтевом.

Законом о Уставном суду је прописано да уставна жалба, не спречава примену појединачног акта или радње против кога је изјављена.⁵⁰

4.11. Обустава поступка

Поступак по уставној жалби ће бити обустављен у следећим ситуацијама:

- Учесник у поступку може у току поступка одустати од предлога, што се у пракси ретко дешава да подносилац одустане од уставне жалбе. У случају да уставна жалба буде повучена, биће донето процесно решење о томе.
- Уколико је престала радња која је проузроковала повреду или ускраћивање зајемченог Уставног права;
- Када орган који је донео оспорени акт поништи исти појединачни акт, или га измени, наравно, поравнање се спроводи уз сагласност подносиоца уставне жалбе;
- Поступак ће бити обустављен наступањем смрти подносиоца уставне жалбе. Решење о обустави поступка доноси Велико веће, односно пленум Уставног суда;
- Поступак се обуставља уколико престану да постоје друге процесне претпоставке битне за вођење поступка.

---

⁵⁰ Чл. 86. ст. 1. Закона о Уставном суду, „Службени гласник РС“, бр. 109/2007, 99/2011, 18/13 - Одлука Уставног суда, 40/2015 и 103/2015.

4.12. Дејство уставне жалбе

Основно дејство изјављене жалбе је процесноправног карактера. Поступак по уставној жалби, пред Уставним судом отпочиње њеним подношењем. Подношење се може извршити непосредном предајом писарници суда, или предајом суду преко поште.

Уставна жалба нема суспензивно дејство, тако да не спречава извршење појединачног акта који је оспорен. На предлог подносиоца Уставне жалбе, Уставни суд може одложити извршење појединачног акта или радње, ако би извршење проузроковало недокнадиву штету подносиоцу, а одлагање није супротно јавном интересу, нити би се одлагањем нанела већа штета трећем лицу. Уставни суд о овом предлогу може одлучити у року од 90 дана од пријема предлога.

Одлука коју је донео Уставни суд у поступку по уставној жалби, ставља ван снаге акт јавне власти којим је извршена уставна повреда права жалиоца. Одлике Уставног суда карактеришу обавезност, коначност и извршност, и оне делују *erga omnes*, иако је практично дејство одлуке уже.

Након доношења нових одредби Закона о уређењу судова, што се тиче повреде права на суђење у разумном року, грађани своје жалбе подnose вишим и апелационим судовима. Тек када исцрпе све могућности пред редовним судовима, могу да поднесу жалбу Уставном суду. Пре ових измена, Уставни суд је био надлежан за разматрање жалби у вези с повредом права на суђење у разумном року. Међутим, у актуелном правном оквиру, већина жалби се сада односи на повреду права на правично суђење.⁵¹

---

⁵¹ Опширније: Стојановић М. Д, *оп. цит.* 294-331.

5. ИЗАЗОВИ И ПЕРСПЕКТИВЕ УСТАВНОСУДСКЕ ЗАШТИТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА И СЛОБОДА

5.1. Актуелни изазови у пракси уставних судова

Уставни судови имају своје специфичности и контекст, па се изазови могу разликовати, у зависности од земље. Упркос свим изазовима са којима се сусрећу у пракси, и које савлађују, Уставни судови играју кључну улогу у обезбеђивању владавине права и заштите правног поретка.

Актуелни изазови у пракси уставних судова су:

- Заштита људских права у светлу нових технолошких достигнућа. Уставни судови морају интерпретирати уставне одредбе у корак са развојем друштва и нових технологија. Затим, прилагодити и спровести Уставну заштиту у новонасталим ситуацијама, попут пандемија. Током периода Корона вируса, сусрели смо се са новом ситуацијом у свим сферама људског друштва.
- Политички притисак се појављује као стандардни изазов очувања интегритета и независности Уставних судова.
- Решавање уставних криза - политички конфликти некада могу довести до дубоких подела у друштву.
- Усклађивање економских и социјалних неједнакости. Балансирање између различитих грана власти. Уставни судови морају балансирати између законодавне, судске и извршне власти, због обезбеђивања поштовања уставног поретка.
- Ефикасно имплементирање уставних одлука. Ефикасна имплементација одлука доводи се у питање посебно ако друге гране власти или друштвене групе не подржавају одлуке суда.
- Процес глобализације. Међународна сарадња и међународни притисци. Условљавање држава по многим питањима од стране међународних тела, да би се спровели политички циљеви и интереси, а не да би се спровела првобитна замисао оснивања истих, а то је заштита људских права.
- Технолошке иновације. Растућа употреба дигиталних технологија доводи до питања дигиталне безбедности. Тренутно најактуелнија су питања слободе изражавања на интернету. Регулација информација и дезинформација, говора мржње, уопштено питања цензуре и заштита личних података.

5.2. Перспективе заштите људских права

Сагледавајући перспективе за заштиту људских права, назире се свеобухватан приступ, који укључује технолошке реформе и напредак, затим јачање међународне сарадње и активно учешће грађана и организација цивилног друштва у промовисању и заштити људских права широм света.

Свакако, будућност људских права зависи од тренутних глобалних трендова, политичких промена и технолошког напретка. Кључне тачке које ће се разматрати у будућности тичу се актуелних догађања, а то су:

- Тешкоће и изазови, укључујући повреде људских права у ситуацијама сукоба и тероризма, где је од изузетне важности развијање, односно унапређење међународне сарадње, активизма и образовања.

- Због актуелних ратних сукоба и климатских промена, имамо велике појаве миграната и избеглица. Заштита права миграната и избеглица, њихова инкорпорација у одређени систем, мора се заснивати на међународним законима, као и на адекватној подршци ових група.

- Све учесталије се сусрећемо са климатским променама. Од недостатка чистог ваздуха до поремећаја климе. То повлачи потребу за још јачим утемељењем еколошких права, посебно у срединама које су највише погођене еколошким променама.

- Неопходно је јачање дипломатских напора и притиска на земље где је присутно кршење људских права. У том смислу, међународна заједница би требало да јача своје механизме заштите људских права. Посебно, разматрати рад организација, попут Уједињених нација, Европског суда за људска права, и других регионалних организација.

- Нова законодавства, као и постојећа, вероватно ће се фокусирати на сузбијање дискриминације по основу пола, расе, сексуалне оријентације и родног идентитета. Образовање и подизање свести, су свакако кључан фактор реализације људских права и слобода по свим питањима.

- И напослетку, оно што је најучесталија појава савременог доба јесте виртуелна, односно дигитална реалност. Коришћење нових технологија, заштита приватности и података, регулисање интернета и дигиталних платформи условљава развој међународних споразума и закона и на том пољу.

Закључна разматрања

Уставносудска заштита људских права и слобода представља кључни стуб демократије и правде у савременим друштвима. Њена важност огледа се у способности уставних судова да надзиру и осигурају примену Устава, чиме штите права и слободе грађана од евентуалних злоупотреба јавних власти. Развој и усавршавање механизма уставносудске заштите одражавају потребу да се ускладимо са новим друштвеним, политичким и правним изазовима.

У раду су анализирани механизми заштите људских права. Дат је историјски осврт на настанак и развој механизма заштите људских права и слобода. Посебну пажњу придали смо уставној жалби, највише због опсега заштите који уставна жалба пружа. Уставном жалбом се штите сва људска и мањинска права и слободе које Устав гарантује, а каталог уставно заштићених права је широк. Уставна жалба се може изјавити против појединачних аката, али не и против закона. Свакако, подривањем у појединачне акте који се оспоравају жалбом, могу се довести под сумњу општи акти, на основу којих је појединачни акт донесен. Уставни суд застаје са поступком у том случају, и покреће поступак о уставности и законитости тог општег акта. Са друге стране, јавља се велика оптерећеност Уставног суда, јер грађани сматрају Уставни суд за главног бранитеља, врховну инстанцу, што он и јесте. Поступак по уставној жалби обухвата две фазе, претходни поступак је обавезна фаза, а фази мериторног одлучивања Уставни суд приступа само онда када уставна жалба испуњава све претпоставке предвиђене Уставом и Законом.

Међународни механизми за заштиту људских права, као што су Савет за људска права и Европски суд за људска права, играју кључну улогу у надзору и имплементацији права на глобалном и регионалном нивоу. Они осигуравају да државе испуњавају своје обавезе у области људских права и пружају средства правне заштите појединцима којима су права угрожена.

Иако је постигнут значајан напредак у заштити људских права, стални изазови и глобални конфликти и даље указују на потребу за наставком напора у унапређењу и заштити ових права. Историјски контекст показује да људска права нису статичне, већ динамичне вредности које се морају прилагођавати и развијати у складу са променама у друштву и глобалним околностима. На тај начин, унапређење људских права остаје важан и неизоставан циљ за будућност човечанства.

Уставно судство у Републици Србији представља кључну институцију у очувању правног поретка и заштити људских права. Први Устав Србије, донет 1835. године, поставио је основне камене темељце уставности и заштите права, али је развој уставног судства достигао највиши ниво тек усвајањем Устава из 2006. године. Овај Устав, као акт највише правне снаге, садржи детаљне гаранције људских права и механизме за њихову заштиту, укључујући функцију Уставног суда као чувара уставности и законитости.

Уставни суд у Србији има двоструку улогу: заштиту Устава и осигуравање људских права и слобода. Нормативна контрола и поступак по уставним жалбама представљају кључне аспекте његовог рада. Истовремено, Уставни суд обавља функцију контроле над правним актима и поступцима, осигуравајући да они буду у складу са највишим правним начелима. С тим у вези, уставно судство је критично за функционисање демократског друштва и правне државе, јер се кроз њега одржава баланс власти и штити права грађана од могућих злоупотреба.

Институт уставне жалбе представља кључни механизам за заштиту људских права у модерном правном систему. Историјски корени овог правног средства сеже у средњовековне краљевине, али је оно кроз време претрпело значајне модификације, адаптирајући се савременим потребама правде и заштити права појединаца. У савременом контексту, уставна жалба омогућава директну и непосредну заштиту људских и мањинских права у бројним земљама, укључујући и Републику Србију, где представља супсидијарно средство заштите.

Процедура подношења уставне жалбе у Републици Србији регулисана је Уставом и Законом о Уставном суду, и захтева стриктно испуњавање процесних и персоналних претпоставки. Уставна жалба у Србији, иако не представља ревизију одлука редовних судова, игра кључну улогу у надзору над заштитом уставних права, осигуравајући да су сва правна средства исцрпљена пре него што се приведе крају поступак пред Уставним судом.

Механизам уставне жалбе је од великог значаја, јер осигурава не само индивидуалну заштиту права, већ и одржава интегритет правног система. Иако постоје разлике у пракси између различитих држава, концепт супсидијарности остаје основна карактеристика, осигуравајући да уставна жалба буде коришћена као последње средство када су исцрпљене све друге правне могућности. Уставна жалба представља важан инструмент у одржавању правне сигурности и правде у свим

демократским друштвима, а њена ефикасност зависи од правилне примене, као и свести и информисаности грађана о правима која им припадају и процедурама које морају пратити.

Људска и мањинска права и слободе представљају темељне вредности. Људска права су предвиђена како међународним, тако и унутрашњим правним актима. Наш Устав људска и мањинска права предвиђа као најважнију категорију уставне материје, која је регулисана по узору на Европску конвенцију о људским правима. Код нас је приступ људским правима ослоњен на Устав као основног гаранта људских права.

Заштита људских права тренутно се суочава са променама у свету. Новонастали ратни сукоби, пандемије и еколошки проблеми захтевају координисане напоре влада, међународних организација, невладиних организација и грађана. Повећање свести и образовање, од великог су значаја за даљи напредак на плану заштите људских права.

Изазови и перспективе уставно-судске заштите људских права и слобода осликавају динамичну природу правне заштите у контексту све већих глобалних промена. Уставни судови, као кључни актери у одржавању правног поретка, суочавају се са бројним изазовима у савременој пракси. Ови изазови укључују потребу за адаптацијом на нове технолошке услове, политички притисак, решавање уставних криза, као и ефикасно имплементирање одлука у окружењу глобализације и технолошких иновација.

Будућност заштите људских права зависи од способности да се одговори на ове изазове кроз свеобухватан приступ који укључује технолошке реформе, јачање међународне сарадње и активно учешће грађана. Будући трендови указују на потребу за развијањем међународних механизма заштите људских права, посебно у контексту ратова, климатских промена и миграција. Јачање дипломатских напора и борба против дискриминације остају кључни аспекти, уз наставак образовања и подизања свести о људским правима.

Савремене технолошке иновације, као што су дигитална платформа и заштита приватности, додају нове слојеве сложености у заштити права, што захтева стално прилагођавање и развој међународних правних норми. У складу с тим, уставни судови морају наставити да играју активну улогу у обезбеђивању правде и заштити основних права у свету који се брзо мења.

Литература

1. Alston Philip: *The United Nations and Human Rights*, Oxford, 1992.
2. Батављевић Драган, Слободе и права човека грађанина и значај борбе за њихово остваривање и стално унапређивање. *Актуелност и значај људских права и слобода*, Источно Сарајево 2011, стр. 23–47.
3. Binder Johannes, *The Human Dimension of the OSCE*, Vienna, 2001.
4. Вукчевић Младен, Ћупић Данило, Уставна жалба као средство заштите људских права и слобода, *Зборник радова, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву*, 2011.
5. Гајин Саша, *Људска права, правно-системски оквир*, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, 2012.
6. Griffin James, *On Human Rights*, Oxford, 2009.
7. Димитријевић Војин, Поповић Драгољуб, Папић Татјана, Петровић Весна, *Међународно право људских права*, Београд, 2007.
8. Димитријевић Војин, Јолић Јелена, Милатовић Синиша, Петровић Весна, *Заштита индивидуалних права пред уговорним телима Уједињених нација*, Београдски центар за људска права, 2003.
9. Дитертр Жил, *Изводи из најзначајнијих одлука Европског суда за људска права*, 2004.
10. Кошутевић Будимир, *Увод у Европско право*, Београд, 2006.
11. Krivokapić Boris, The Position of People in the State Owning and Feudal Societies – the First Human Rights?, *Мегатренд Ревизија – Megatrend Review 2*, 2014, 3-34.
12. Манојловић-Андрић Катарина, *Поступак и обим испитивања уставне жалбе*, Уставни суд, Београд, 2013.
13. Марковић Ратко, *Уставно право*, Београд, 2020.
14. Михајловић Владан, *Уставно право*, Краљево, 2009.
15. Милосављевић Богољуб, *Управно право*, Београд, 2020.
16. Мозетич Мирослав, *Уставносудска заштита људских права и основних слобода*, Међународна конференција, Будва, 2014.
17. Marks Susan, Clapham Andrew, *International Human Rights Lexicon*, Oxford University Press, 2005.
18. Ненадић Боса, Два питања од значаја за однос Уставног суда и судства, *Правни информатор*, број 1/2008.

19. Neuwahl N. A, Rosa's A, *The European Union and Human Rights*, Kluwer Law International, 1996.
20. Николић Оливера, Човић Ана, Уставно судство на прагу двадесет првог века. *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, број 76, 2017.
21. Пауновић Милан, Кривокапић Борис, Крстић Ивана, *Међународна људска права*, Београд, 2014.
22. Петровић Весна, *Људска права у правним прописима и раду институција Републике Србије*, Београдски центар за људска права, 2017.
23. Пејић Ирена, Гаранције људских права у националном поретку: уставно-судска заштита, *Зборник радова међународне научне конференције „Уставне и међународноправне гаранције људских права“*, Ниш, 2008.
24. Пејић Ирена, Уставне гаранције људских права у Србији, *Правна ријеч*, Бања Лука: Удружење правника Републике Српске, 2009 год. VI, Бр.18 (2009)
25. Пајванчић Мирјана, Србија између Устава и уставности, *Хелсиншке свеске* бр. 22. Београд, 2005.
26. Петровић Весна, *Међународни поступци за заштиту људских права*, Београдски центар за људска права, 2001.
27. Стојановић Драган, *Уставно право*, Ниш, Свен, 2013.
28. Стојановић Драган, *Уставно правосуђе*, Ниш, Правни факултет у Нишу, 2016.
29. Стојановић Драган, *Основна права човека – Људска права и слободе у уставима европских држава*, Правни факултет, Ниш, 1989.
30. Стојановић Драган, *Премисе и опште функције уставног правосуђа*. Универзитет у Нишу, Правни факултет, Ниш, 2015.
31. Симовић Дарко, Уставна жалба – теоријско правни оквир, *Анали Правног факултета у Београду*, година LX, 1/2012.
32. Симовић Дарко, Станковић Марко, Петров Владан, *Људска права*, Београд, 2018.
33. Симовић Дарко, Зекавица Радомир, *Полиција и људска права*, Београд, 2012.
34. Симовић Дарко, Интернационализација уставног права - пример Републике Србије, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 81/2018, 15-30.
35. Cassese Antonio, *International Law*, Oxford, 2001.
36. Harris David, Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, London, 1995.
37. Heyns Christof, Viljoen Frans Jacobus, *The impact of the United Nations Human Rights Treaties on the Domestic Level*, Kluwer Law International, 2002.

Правни извори:

1. Устав Републике Србије „Службени гласник РС“, бр. 1/90, 18/91, 41/91, 59/91, 63/91, 9/92, 50/92, 70/92, 77/92 и 20/93.
2. Устав Републике Србије „Службени гласник РС“, бр. 98/2006 и 115/2021.
3. Закон о Уставном суду „Службени гласник РС“, бр 109/2007, 99/2011, 18/13 – Одлука Уставног суда 40/2015 и 103/2015- др. закон, 10/2023 и 92/2023.
4. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода „Службени лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 - испр. и „Службени гласник РС - Међународни уговори“, бр. 12/2010 и 10/2015.
5. Повеља Уједињених Нација, доступно на:
6. https://ius.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2020/10/povelja_un.pdf
7. Одлука Уставног суда, Уж-7398/2014, доступно на:
<https://www.ustavni.sud.rs/sudska-praksa/baza-sudske-prakse/pregled-dokumenta?PredmetId=13642>
8. Пословник о раду Уставног суда, „Службени гласник РС“, бр. 103/2013.

Остали извори:

1. Одбор за људска права Ниш, *Неколико напомена о природи и развоју људских права*, 2006, доступно на: <https://chrin.org.rs/dokumenti/pravni-dokumenti/nekoliko-napomena-o-prirodi-i-razvoju-ljudskih-prava/> (28.02.2024)

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора

Љиљана Церовина

Број индекса

29/2020

Изјављујем

Да је мастер рад под насловом

„Уставносудска заштита људских права и слобода“

- Резултат сопственог истраживачког рада;
- Да мастер рад у целини, а ни у деловима није био предложен за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- Да су резултати коректно наведени и
- Да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

У Косовској Митровици,

Потпис аутора
